

"Το κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας σε σχέση με τις δυσκολίες στη μάθηση"

Θεωρητικές προσεγγίσεις κατανόησης της αναπηρίας

Η επιστημονική συζήτηση στο πεδίο της αναπηρίας τις δεκαετίες του 1980 και 1990 επικεντρώθηκε γύρω από την ανάπτυξη δύο αντιμαχόμενων θεωρητικών μοντέλων, του *βιοϊατρικού μοντέλου* και του *κοινωνικού μοντέλου*

Παρακάτω θα γίνει σύντομη αναφορά στο σκεπτικό, τις κεντρικές παραδοχές και τα κυριότερα σημεία της κριτικής που συνθέτουν την προβληματική αυτών των μοντέλων και ορισμένα ζητήματα που αναδύονται μετά το 1990 στο χώρο των σπουδών περί αναπηρίας σε σχέση με την ανάπτυξη της *μεταδομηστικής οπτικής*

Το βιοϊατρικό μοντέλο

Το βιοϊατρικό μοντέλο που αναπτύχθηκε κατά τη διάρκεια του 20ου αιώνα σύμφωνα με το παράδειγμα της δυτικής ιατρικής αποτελεί σήμερα το κυρίαρχο παράδειγμα προσέγγισης και κατανόησης της αναπηρίας. Υπό το πρίσμα του βιοϊατρικού μοντέλου το σώμα διαχωρίζεται από το πρόσωπο ή κοινωνικές και υλικές συνέπειες της αναπηρίας. Ενώ κάθε υποκειμενική ερμηνεία και **προσπάθεια κατανόηση** της υγείας και της ασθένειας **υποβαθμίζεται** μέσα σε αυτό το πλαίσιο, η αναπηρία κατανοείται πρώτα και κυρία ως μία αυθύπαρκτη αντικειμενική πραγματικότητα η οποία είναι αδιαμφισβήτητη και υφίσταται ανεξάρτητα από υποκειμενικές ερμηνείες. Αναγνωρίζεται επίσης ως **μία κατάσταση παθολογίας**, δυσλειτουργίας, απόκλισης, βλάβης ή μειονεξίας σωματική ψυχικής αισθητηριακής, νοητικής αλλά και ως μία ιατρική κατάσταση που απαιτεί τη συμμετοχή του πάσχοντος υποκειμένου σε μία μακρόχρονη διαδικασία θεραπευτικής αποκατάστασης.

Κριτική βιοϊατρικού μοντέλου

- Το βιοϊατρικό μοντέλο έχει υποστεί μέσα από το χρόνο μέσα στο χρόνο σοβαρή κριτική τόσο από τη συλλογικότητες των αναπήρων και το ευρύ κοινό, όσο και από τον ακαδημαϊκό χώρο. Στο επίκεντρο αυτής της κριτικής βρίσκεται το ζήτημα της συστηματικής παράβλεψής των δομικών εμποδίων και των κοινωνικών παραγόντων που επηρέασαν τη λειτουργικότητα και την ποιότητα ζωής των αναπήρων την παροχή ίσων ευκαιριών, τη συμμετοχή και τη δράση τους σε ζητήματα που τους αφορούν. Το βιοϊατρικό μοντέλο επίσης έχει επικριθεί για το ότι δίνει υπέρμετρη βαρύτητα στην αυθεντία των ειδικών αποκλείοντας τα ανάπηρα άτομα από τη λήψη αποφάσεων που τους αφορούν συμπτώματα μαθημένης αδυναμίας όπως είναι η απάθεια, η υποτακτικότητα, ο θυμός, η κατάθλιψη, η απόσυρση που εκλαμβάνονται ως συνοδά συμπτώματα της αναπηρίας παρά ως φυσιολογικές αντιδράσεις απέναντι σε καταστάσεις χρόνιας αποδυνάμωσης. Η προσωπικότητα, τα ατομικά χαρακτηριστικά, η κλήση, το δυναμικό και η ανάγκες αυτών των ατόμων δεν λαμβάνονται υπόψη με αποτέλεσμα των κοινωνικό στιγματισμό και την περιθωριοποίηση τους.

Το κοινωνικό μοντέλο

Ο όρος *κοινωνικό μοντέλο της αναπηρίας* χρησιμοποιήθηκε πρώτη φορά το 1983 από τον ανάπηρο ακαδημαϊκό Michael Oliver. Το κοινωνικό μοντέλο ονομάστηκε εναλλακτικά μοντέλο της «κοινωνικής καταπίεσης» ή μοντέλο των «κοινωνικών εμποδίων» και θεωρήθηκε η «μεγάλη ιδέα» του αναπηρικού κινήματος, αφού ταυτίστηκε με τους μακροχρόνους αγώνες και τις διεκδικήσεις του.

Υπο το πρίσμα του κοινωνικού μοντέλου η αναπηρία κατανοείται πρωτίστως ως μία **κοινωνική κατασκευή** που συνδέεται με δομικές, θεσμικές, ιδεολογικές υλικές διακρίσεις και κοινωνικές ανισότητες οι οποίες επηρεάζουν με πολύσημους τρόπους της σχέση του ατόμου με το περιβάλλον του.

Οι διακρίσεις αυτές έχουν ιστορικά συνδεθεί με την «αντιμετώπιση των αναπήρων ως **όντων υποδεέστερων** του ανθρώπου και ως **αντικειμένων φιλανθρωπίας** με τον αποκλεισμό τους από το εργατικό δυναμικό και τη ζωή στο **όριο της φτώχειας** ή κάτω από αυτό και με την **αδυναμία απόλαυσης των δικαιωμάτων του πολίτη**».

Βασικές παραδοχές

Σύμφωνα με τους Shakespeare και Watson(2001) το κοινωνικό μοντέλο θεμελιώνεται σε τρεις βασικές παραδοχές:

1. τα ανάπηρα άτομα αποτελούν μία καταπιεσμένη κοινωνική ομάδα
2. πρέπει να γίνεται διάκριση ανάμεσα στο είδος της (οργανικής ή σωματικής) βλάβης που έχουν και της καταπίεσης που βιώνουν και
3. η αναπηρία πρέπει να εκλαμβάνεται ως μία μορφή κοινωνικής καταπίεσης και όχι ως βλάβη

Νέες οπτικές

- Η θέαση της αναπηρίας ως κοινωνικής κατασκευής αλλά και ως αποτελέσματος της κοινωνικής καταπίεσης προσέφερε νέες οπτικές για την κατανόηση του ρόλου των επαγγελματιών που εργάζονται με ανάπηρα άτομα.
- Υποστηρικτές του κοινωνικού μοντέλου εναντιώνονται σε συμβατικές πρακτικές διαχείρισης της προσωπικής τραγωδίας της αναπηρίας και προτάσσουν τη συλλογική δράση για την εξάλειψη των διακρίσεων σε βάρος των αναπήρων.
- Θεωρούν πως τα αρνητικά συναισθήματα που βιώνουν απορρέουν συχνά από ποικίλα επίπεδα ταπείνωσης, στιγματισμού και κοινωνικής απομόνωσης που αντιμετωπίζουν ζώντας σε αναπηροφοβικές κοινωνίες, οι οποίες θεωρούν εξορισμού ότι τα ίδια είναι ανεπαρκή ή ελλιπή.

Νέες ΟΠΤΙΚΕΣ

- Έλαβαν σοβαρά υπόψη παράγοντες που επηρεάζουν την ποιότητα ζωής των αναπήρων που συνδέονται με τη γεωγραφική απομόνωση, των αποκλεισμό από την εκπαίδευση, την αδυναμία εύρεσης εργασίας, τα γραφειοκρατικά εμπόδια και για την εξασφάλιση πόρων και παροχών.
- Αναγνώρισαν την διαφορετικότητα των ανάπηρων ατόμων σε σχέση με τη διάσταση της βλάβης (impairment) των ανάπηρων ατόμων (είδος της σωματικής ή οργανικής δυσλειτουργίας) η οποία διαφοροποιεί σημαντικά το βίωμα των ατόμων με αναπηρία, επιδρά στον τρόπο που τα ίδια αντιλαμβάνονται την κοινωνική πραγματικότητα, παρέχει διαφορετικούς τρόπους θέασης των προβλημάτων/αναγκών και επηρεάζει τη δυνατότητα για συλλογική δράση.
- Η κριτική αυτή οδήγησε τελικά στην αναγνώριση της διαφοροποίησης ανάμεσα στις έννοιες της βλάβης και της αναπηρίας με την πρώτη να κατανοείται ως «μία οργανική κατάσταση που προκαλεί απώλεια ή διαφοροποίηση της σωματικής ή ψυχικής λειτουργικότητας» και τη δεύτερη ως «την απώλεια ή τον περιορισμό των ευκαιριών για ισότιμη συμμετοχή στην κοινωνία εξαιτίας κοινωνικών ή περιβαλλοντικών παραγόντων».

Η συνεισφορά του κοινωνικού μοντέλου

- ✓ Η συνεισφορά του κοινωνικού μοντέλου στη θεωρητική κατανόηση και προσέγγιση της αναπηρίας αλλά και την επίτευξη θετικών αλλαγών στη ζωή των αναπήρων ήταν υψίστης σημασίας.
- ✓ Το κοινωνικό μοντέλο έδωσε καταρχάς φωνή στο αιτήματα των τελευταίων οδηγώντας σε θεσμικές και νομοθετικές μεταρρυθμίσεις προς όφελός τους.
- ✓ Μετατόπισε το κέντρο βάρους από την αναγκαιότητα αναζήτησης προοπτικών θεραπείας και αποκατάστασης στην αναγκαιότητα επίτευξης της κοινωνικής αλλαγής
- ✓ Βοήθησε τα ανάπηρα να αποδεχτούν την κατάσταση τους, κατανοώντας ότι δεν ευθύνονται τα ίδια για τα προβλήματα τους αλλά σε μεγάλο βαθμό η κοινωνική καταπίεση που βιώνουν τόσο ως άτομα όσο ως ομάδες
- ✓ Η διάσταση αυτή εμπεριείχε εμπεριέχει από μόνη της ενδυναμωτική χειραφετική διάσταση για τα ίδια τα ανάπηρα άτομα καθώς τα απενοχοποιεί για την κατάστασή τους δίνοντας έμφαση στα δομικά αίτια του αποκλεισμού πώς από την κοινωνική ζωή

Κριτική

Αξιοσημείωτη κριτική στο χώρο του σπουδών περί αναπηρίας μία ευρέως διαδεδομένη κριτική είναι αυτή των Shakespeare και Watson, 2002 όπου αναγνωρίζουν τα οφέλη του κοινωνικού μοντέλου αλλά ασκούν αυστηρή κριτική σε αυτό αποκαλώντας το την «ιερή αγελάδα» του αναπηρικού κινήματος που κανείς δεν τολμάει να αμφισβητήσει.

Οι υποστηρικτές του κοινωνικού μοντέλου ασχολήθηκαν ελάχιστα με τα ανάπηρα άτομα που είναι απολύτως εξαρτημένα από φάρμακα και ιατρικές υπηρεσίες καθώς και με τους ψυχικά πάσχοντες και την καταπίεση που βιώνουν σε πολλαπλά επίπεδα.

Επιπλέον επικεντρώθηκαν κυρίως στα ενήλικα ανάπηρα άτομα και έδωσαν μειωμένη σημασία σε ειδικά θέματα ή στις βιωματικές εμπειρίες που αφορούσαν στη ζωές των παιδιών με αναπηρία.

Σημαντική κριτική επίσης αφορούσε στην ελάχιστη προσέγγιση της αναπηρίας που αφορούσε στις ειδικές όψεις της ζωής των γυναικών όπως για παράδειγμα τις εμπειρίες του στον κόσμο τόσο ως ανάπηρες όσο και ως γυναίκες (διπλή αναπηρία).

Μεταδομιστική οπτική

Η υπερβολική εστίαση στα δομικά εμπόδια που αντιμετωπίζουν τα ανάπηρα άτομα οδηγεί στην παράβλεψη των υποκειμενικών βιωμάτων και εμπειριών των αναπήρων σε σχέση με ένα εύρος κοινωνικών μεταβλητών στον χώρο και τον χρόνο. Η αναγνώριση αυτή οδήγησε στην ανάπτυξη μίας μεταδομιστικής οπτικής για την κατανόηση αναπηρίας που κατευθύνεται πέρα από τη διάκριση βλάβης/ αναπηρίας όπως προαναφέρθηκε.

Η αυστηρή διχοτόμηση ανάμεσα στο βιοϊατρικό και το κοινωνικό μοντέλο αποτελεί εμπόδιο για την ανάπτυξη μίας πρωτοποριακής και μετασχηματιστικής θεωρίας περί αναπηρίας μέσα σε ένα διευρυμένο κριτικό θεωρητικό πλαίσιο περί αναπηρίας.

Τα ανάπηρα άτομα δεν αποτελούν μία ενιαία ομάδα που πλήττεται εξίσου από την κοινωνική κακοποίηση ώστε να μιλάμε για μία μοναδική οικουμενική φωνή.

Αντίθετα βιώνουν αυτό που αποκαλείται «ταυτόχρονη καταπίεση» υπό την έννοια της αναπηρίας, δηλαδή ένα εύρος κοινωνικών χαρακτηριστικών όπως η κοινωνική τάξη η φυλή, το φύλο, η σεξουαλικότητα καθώς και η ηλικία, οι βιωμένες εμπειρίες των αναπήρων, η κουλτούρα, η γλώσσα και ο λόγος που κατέχουν κεντρική θέση στη μεταδομιστική συζήτηση και διανοίγουν οπτικές για προβληματισμό.

Παιδιά με αναπηρία και οικογένειες στην εκπαίδευση

Νέοι τρόποι θέασης των προβλημάτων των οικογενειών παιδιών με αναπηρία οι οπτικές αυτές λαμβάνουν σοβαρά υπόψη της τα ζητήματα που έχουν τεθεί στην πορεία της εξέλιξης του κοινωνικού μοντέλου και παράλληλα αναγνωρίζουν τις προκλήσεις της μεταδομιστικής συζήτησης σε σχέση με τη συνθετότητα της ανθρώπινης εμπειρίας και της σημασία της κατανόησης και αξιοποίησης ποικίλων οπτικών στην εκπαίδευση που λαμβάνουν υπόψη τους κοινωνικούς οικονομικούς εθνοπολιτισμικούς παράγοντες του περιβάλλοντος εντός του οποίου ζούνε οι οικογένειες

Βασικές αρχές για την ενδυνάμωση των οικογενειών στην εκπαίδευση

1. Άρση της παθολογικοποίησης των οικογενειών
2. Υιοθέτηση ευαισθητοποιημένων έμφυλων οπτικών
3. Αναγνώριση θετικών ανταμοιβών στο μέγιστο των παιδιών με αναπηρία
4. Εστίαση στις οπτικές των παιδιών
5. Ενίσχυση της συλλογικότητας μέσα από τη σύσταση ομάδων

«Ας γίνουμε εμείς οι οπλοφόροι τους να μην μαυρίσει ποτέ η πανοπλία τους»

Επιμέλεια
Θεανώ
Καλλινικάκη &
Ζαχαρούλα
Κασσέρη

25	26	27	28	29	30
		Αποκαταστάσεις			Πολιτιστικό κέντρο
24	23	22	21	20	19
	Γράνα			Αρχαία	
13	14	15	16	17	18
		Αρχαία	Αναρτήματα		
2	11	10	9	8	7
		Κρήνη		Μηγαλοκρηπίδα	
1	2	3	4	5	6
			Διακρίσεις		

ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΤΑ ΘΡΑΚΙΑ ΤΩΝ ΕΤΕΡΟΤΗΤΩΝ

Τέλος παρουσίασης

Ένα Μεγάλο
Ευχαριστώ !

